નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

સૂરસ્સતીનીતિ

પઠમો ભાગો

પણામગાથા

૧. મુખમ્હા ભગવન્તસ્સ,
સુગન્ધકમલા સુભા;
સઞ્જાતં ઉત્તમં વાણિં,
વન્દામિ વિત્તમાનસા.

૨. સમજ્ઝિટ્ઠો રચિસ્સામિ,
દક્ખેન રાજમન્તિના;
નામેન સન્તેન,
નીતિં લોકહિતાવહં;
સાલઙ્કારં સોપદેસં,
નામેનાહં સ્વરસ્સતિં.

૩. પેક્ખન્ત્વિમં નીતિં સન્તા,
મઞ્જૂસરુક્ખસન્નિભં;
નાનોપદેસસંપુણ્ણં,
સદત્થકુસલા સદા.

સૂરસ્સતીનીતિ

૧. કતઞ્ઞુતા ચ સચ્ચઞ્ચ,
લોકસારા હિ તે દુવે;
લોકાપિ તેહિ તિટ્ઠન્તિ,
રટ્ઠં અકંસુ ઇસ્સરં.

૨. કાકાચ દુજ્જના લોકે,
મલીભૂતાવ સબ્બદા;
ઇટ્ઠં ગુણં નાસયન્તિ,
તે વે લોકસ્સ વેરિનો.

મિગાનં સિઙ્ગાલો અન્તો,
પક્ખીનં પન વાયસો.

અકારણવેરી હોન્તિ,
મચ્છાનં ધીવરા યથા;
ગુણીનં સજ્જનાનઞ્ચ,
દુજ્જના નિચ્ચવેરિનો.

૩. સિરિં ભોન્તો સુપોસેથ,
સિરિ મૂલા હિ સમ્પદા;
સિરિય ઇધ જોતન્તિ,
સિરી સા સબ્બસિદ્ધિકા.

૪. મુસા તમોકરા લોકે,
સચ્ચં મીદિતિકારકં;
મુસાતમેન દુક્ખન્તિ,
સચ્ચાભાય સુખન્તિવે.

સુવિજાનં સિઙ્ગાલાનં,
સકુણાનઞ્ચ વસ્સિતં;
મનુસ્સવસ્સિતં રાજ,
દુબ્બિજાનતરં તતો.

૫. કપ્પઝ્ઝિસદિસા ઇસ્સા,
ઝાપેતિ સબ્બસમ્પદં;

મુદિતા કપ્પમેઘોવ,
રોપેતિ સબ્બસમ્પદં.

૬. યથા અસન્થિરા થમ્ભા,
થુસરાસિમ્હિ ઉસ્સિતા;
તથેવ કપિચિત્તાનં,
કમ્મન્તા ચઞ્ચલઙ્ગતા.

હલિદ્દિરાગં કપિચિત્તં;
પુરિસં રાગવિરાગિનં,
એદિસં તાત માસેવિ;
નિમ્મનુસ્સમ્પિ ચે સિયા.

૭. [ક્ર]પ્ફચુમ્બિ ચિત્તપત્તી,
સકવણ્ણેન મજ્જિતો;
વિક્કમી પુપ્ફતો પુપ્ફં,
નસ્સાગારં ન સઙ્ગમો.

[ખ]

કિપ્પિલિકા દુબ્બણ્ણાપિ,
સમગ્ગાચ પરક્કમા;
મા હોથ પુપ્ફચુમ્બીવ,
હોથ વો પચિકા યથા.

૧. યે મરન્તિ કીળન્તા તે,
સ્વાના અઞ્ઞોઞ્ઞમોદિતા;
દિસ્વાન છટ્ટિતં ભત્તં,
સીઘવેરી વિહિંસરે.

૨. તથેકેપિ જના દાનિ,
સમગ્ગા ઞ્ઞોઞ્ઞમોદિતા;
ધનહેતુ વિહિંસન્તિ,
ધીરત્થુ સીઘવેરિકા.

૯. વસન્તે હેમન્તે ગિમ્હે;
નેવ તાલા વિસેસિનો;
થિરચિત્તા જના સન્તા;

સુખદુક્ખેસુ નિચ્ચલા.

૧૦. યથા પવદ્દમાનમ્હિ,
સુટ્ઠુ તિટ્ઠતિ ગેણ્ડુકે;
અપ્પવટ્ટે ભૂમ્યં સેતિ,
તથેવ ગેણ્ડુકો જનો.

૧૧. અગ્ઘાપેતું નસક્કોન્તિ,
કાલઞ્હિ કાલિકા જના;
વજિરાદિઞ્ચ સક્કોન્તિ,
તેન કાલો અનગ્ઘિકો.

૧૨. [ક] [illegible]નો હિ દીઘદ્ધાનો,
સારસારો સુગન્ધિકો;
નિગ્ગન્ધો ત્વેવ નિસ્સારો,
દીઘદ્ધાનોપિ સિમ્બલી.

[ખ]

તથેવેકે જના લોકે,
દીઘદ્ધાના સુસારકા;
નિસ્સારા કેચિ ફેગ્ગૂવ,
દીઘદ્ધાનાપિ ગોયથા.

૧૩. ઉપકારો ચાપકારો,
યસ્મિં ગચ્છતિ નટ્ઠતં;
પાસાણહદયસ્સસ્સ,
જીવતીત્યા ભિધામુધા.

પસાદો નિપ્ફલો યસ્સ,
કોપોચાપિ નિરત્થકો;
ન તં સઞ્ન્તુ મિચ્છેય્ય,
થીપુમાવ નપુંસકં.

૧૪. ઉપચારો હિ કાતબ્બો,
ન યાવ સોહદં ભવે;
ઉપચારો સુમિત્તમ્હિ,
માયા ચ હોતિ કોટિલં.

૧૫. કમેન અગ્ગાતો ઉચ્છુ,
રસો સાદુતરો યથા;
તથેવ સુમિત્તો લોકે,
દુમ્મિત્તો પન નેદિસો.

૧૬. સોકારાતિ પરિત્તાણં,
વિસ્સાસપીતિભાજનં;
રતનાભિરતનં ઇચ્છે,
સુમિત્તં અક્ખરત્તયં.

૧૭. દમ્પતીનં સુમિત્તાનં,
મુખં અઞ્ઞોઞ્ઞદપ્પણં,
સુખે સુખં દુક્ખે દુક્ખં,
પટિચ્છાયેવ દપ્પણે.

કથં નુ તાસં હદયં,
સુખરાવત ઇત્થિયો;
યાસામિકે દુક્ખિતમ્હિ,
સુખમિચ્છન્તિ અત્તનો.

૧૮. નિવાતઞ્ચ પુરે કત્વા,
માનં કત્વાન પચ્છતો;
સકત્થં ધારયે ધીરો,
અત્થભઞ્ઞો હિ મુળ્હતા.

૧૯. પુરેચારં સતિં કત્વા,
સદ્ધં કરેય્ય પચ્છતો;
તુરં ન સદ્દહે ધીરો,
સીઘસદ્ધો હિ મન્દકો.

૨૦. વને ૦.૦૦૯૯ બહૂનિ કટ્ઠાનિ;
દુલ્લભં રત્તચન્દનં;
તથા જના બહૂ લોકે;
પુમા જઞ્ઞો સુદુલ્લભો.

૨૧. તિણકટ્ઠપલાસેહિ ;
સુક્ખેહિ દય્હતે વનં;
એતાદીહિ અસારેહિ;

લોકો જનેહિ દય્હતે.

૨૨. અન્તોવસ્સે તિમાસમ્હિ,
પુઞ્ઞકમ્મેન મોદિતા;
સુખં વસિંસુ પોરાણા,
બુદ્ધસાસનમામકા.

૨૩. મિગમદેન એકેન,
તં વનં સુરભિગન્ધિકં;
તથા જનેન તં રટ્ઠં,
ગુણિના હિ સિરીમતા.

સરીરં ખણવિદ્ધંસી,
કપ્પન્તટ્ઠાયિનો ગુણા.

૨૪. ખરાનં સીહબ્યગ્ઘાનં,
સઙ્ગમો નો હિસબ્બદા;
તથેવ બ્યગ્ઘચિત્તાનં,
સજાતિકા ખયોનતા.

૨૫. સક સાધુપિ નો સાધૂ,
યો ચેઞ્ઞ દુટ્ઠકારકો;
બહૂનં સાધૂ પાયેન,
સ વે સાધૂતિ વુચ્ચતે.

૨૬. બહૂદકે સમુદ્દેપિ,
જલં નત્થેવ પાતવે;
ખુદ્દકે ખતકૂપમ્હિ,
સાદું અત્થિ બહું દકં.

૨૭. મા સીઘં વિવરેય્યાથ,
નિન્દિતુઞ્ચ પસંસિતું;
મુખઞ્હિ વો કથાદ્વારં,
નિરુન્ધેય્યાથ સબ્બદા.

૨૮. મા સીઘં વિવરેય્યાથ,
ચક્ખું વો દસ્સિતું પિયં;
સણિકઞ્હિ પિયલાભં,

ધનલાભં તુરં કરે.

૨૯. અનારમ્ભો હિ કમ્માનં,
પઠમં બુદ્ધિલક્ખણં;
નિક્ઙ્તં આરદ્ધસ્સ,
દુતિયં બુદ્ધિલક્ખણં.

અસમેક્ખિતકમ્મન્તં ,
તુરિતાભિનિપાતિનં;
સાનિ કમ્માનિ તપ્પેન્તિ,
ઉણ્હં વજ્ઝોહટં મુખે.

30. અફલાનિ દુરન્તાનિ,
જનતા નિન્દિતાનિ ચ;
અસક્યાનિ ચ કમ્માનિ,
નારભેથ વિચક્ખણો.

3૧. અતિવિરોધભીતાનં ,
સઙ્કિતાનં પદે પદે;
પરપ્પવાદતાસાનં,
દૂરતો યન્તિ સમ્પદા.

સદ્દમત્તં ન ભેતબ્બં,
લોકો સદ્દસ્સ ગોચરો;
યો ચ સદ્દપરિત્તાસો,
વને ભન્તમિગો હિ સો.

3૨. દ્વિન્નં તણ્ડુલથૂસાનં,
વિસેસો સુટ્ઠુ ખાયતિ;
રન્ધિતોપિ સિનિદ્ધો નો,
થુસો વિરસફારુસો;
તણ્ડુલં સિનિદ્ધં રસં,
એવં લોકેપિ ઞાયતે.

33. એરણ્ડં નિસ્સિતા વલ્લિ,
રુહતે કિં યથાબલં;
મહાસાલં સુનિસ્સાય,
રુહતે બ્રહતં ગતા.

૩૪. મેત્તા હિ સીમસમ્ભેદા,
પક્ખપાત વિઘાતિકા;
પક્ખપાતેન દુક્ખન્તિ,
નિપ્પક્ખો વસતે સુખં.

૩૫. નરા પઞ્ઞા ચ લઙ્કારા,
યથાઠાને નિયુજ્જરે;
નો હિ ચૂળામણિ પાદે,
પાદુકા ચ સિરોપરિ.

ઉક્કુટ્ઠે સૂર મિચ્છન્તિ;
મન્તીસુ અકુતૂહલં;
વિયઞ્ચ અન્નપાનમ્હિ;
અત્થે જાતે ચ પણ્ડિતં.

૩૬. પમાદો હિ તમો લોકે,
કાલો ચોરો ભયાનકો;
કાયગેહં બહુછિદ્દં,
કાલચોરસ્સ ચોરિતં.

૩૭. ચઞ્ચલો કાલદાસો હિ,
ધીતિમા કાલઇસ્સરો;
કાલિસ્સરો રક્ખિસ્સરં,
અતિવત્તતિ સબ્બસો.

૩૮. વિલુપ્પન્તિ ૮ ધનં એકે,
કાલમેકે અનેક્ખકા;
તેસુ કાલવિલોપાવ,
ભયાનકા તિકક્ખળા.

૩૯. રઞ્ઞા રટ્ઠહિતં કત્તા,
રઞ્ઞો હિતં જનેહિ વે;
દેસ્સો અત્તહિતં દસ્સી,
ગારય્હો કિઞ્ચુ કારકો.

અત્તદત્થં પરત્થેન;
બહુનાપિ ન હાપયે.

૪૦. યસ્સ ઉપકારો દિન્નો,
ઉપકારં દદે પુન;
તતો પકારં નિચ્છેય્ય,
કતઞ્ઞૂ દુલ્લભો ઇધ.

સચ્ચં કિરેવ માહંસુ,
નરા એકચ્ચિયા ઇધ;
કટ્ઠં નિપ્લવિતં સેય્યો,
નત્વેવે કચ્ચિયો નરો.

૪૧. કારુકો સકપઞ્ઞાય,
મહગ્ઘં દારુકં કરે;
તથા જનોપિ અત્તાનં,
મહગ્ઘો લોકમાનિતો.

૪૨. અપ્પગ્ઘો હિ અયો હેમં,
મહગ્ઘં છિન્દતે યથા;
નિગ્ગુણો સગુણં લોકે,
અલક્ખીચ સિરિં તથા.

સૂરસ્સતીનીતિ

દુતિયો ભાગો

૧. ધનસ્સ દુબ્બિધં કિચ્ચં,
પાપેતિ ઉણ્ણતં ધનિં;
અધનિં ઓણતં લોકે,
સઞ્ચિને તેન તં ધનં.

૨. વટ્ટતે સતતં સીઘં,
કાલચક્કં અવારિતં;
તેન ઘટી દિનં માસો,
વસ્સો ભવત્ય ચીરતો.

૩. સત્તુના ન હિ સન્ધેય્ય,
એકદા સો ભયં કરો;
સુતત્તમપિ પાનીયં,
સમયતે નુ પાવકં.

૪. વિજહં પકતિં યો હિ,
વિકતિં પુન ગચ્છતિ;
સભાવેન આકારેન,
વિપ્પલ્લાસં સ ગચ્છતિ;
સંસુમાર ગતા ગોધા,
યથા થી પુમવેસિકા.

૫. પક્ખં લદ્ધાન ઉડ્ડેન્તિ,
ઉપચિકા હિ વમ્મિકા;
નિક્ખન્તા મરણં યન્તિ,
ઉપ્પતા નિપ્પતં ગતા.

૬. સબ્બંપિયસ્સ દજ્જેય્ય,
નિસ્સેસં પિયમાનસં;
સદ્ધાચિત્તં તુ નો વિઞ્ઞૂ,
સદ્ધાયિકો પક્ખલિતો.

૭. સક્કોતિ લઙ્ઘિતું બ્યામં,
મહુસ્સાહેન યો હિ સો;
તદડ્ઢં અનુસ્સાહેન,
નોસ્સાહો તેસુ થોમિતો;
મહુસ્સાહો દુક્ખો લોકે,
અનુસ્સાહો સદા સુખો.

૮. દુક્ખમં અક્ખમન્તો યો,
પિટ્ઠિકારીચ દુક્કરં,
કદા લભેય્ય સો લોકે,
સુખમં સુકરં મુધા;
પચ્ચક્ખઞ્હિ સો કરેય્ય,
દુક્ખમઞ્ચાપિ દુક્કરં.

૯. અનગ્ઘો મનુસ્સો લોકે,
તોસનાપોસનાદિના;
તેન સો મહગ્ઘં કમ્મં,
કરે લોકહિતાયુતં.

૧૦. વાતેન નપ્પભિજ્જન્તિ,
નિન્ના વેળૂ કસા નળા;

યથાવાતં નગચ્છન્તિ,
તથા ચરે જને કદા.

૧૧. પુરતો ચ પચ્છતો ચે,
નિસ્સયો નત્થિ પસ્સતો;
અધિકં વીરિયં હોતિ,
અત્તનાથો તદા ભવે.

૧૨. ખણં આખુબિલં સીહો,
પાસાણસકલાકુલં;
પપ્પોતિ નખભઙ્ગંવા,
ફલંવા મૂસિકો ભવે.

૧૩. મગ્ગમુળ્હા જના અન્ધા,
અમગ્ગા મગ્ગસઞ્ઞિનો;
તથેવ દુપ્પઞ્ઞા મુળ્હા,
તથત્થં નાવ બુજ્ઝરે.

૧૪. પિયરૂપં વીરરૂપં,
દુવિધા રૂપસમ્પદા,
નારિં ઇચ્છે પિયરૂપિં,
પુરિસં વીરરૂપકં.

૧૫. પજ્જલન્તિ હિ ખજ્જોતા,
પક્ખચાલનકમ્મુના;
કુસિતા સુપિતા નેતે,
તથા જનાપિ કમ્મિકા.

૧૬. કુમ્મસઙ્કોચમોપમ્ય ,
નિગ્ગહમપિ સંખમે;
પત્તકાલે તુ નીતિઞ્ઞો,
કણ્હસપ્પોવ ઉટ્ઠહે.

૧૭. ભક્ખસેસં નખાદન્તિ,
સીહા ઉન્નતચેતસા;
પરંપિ નપણામેન્તિ,
વુદ્ધિકામા તથા ચરે.

૧૮. ન વ વસ્સો સમુપ્પન્નો,
ખીણો પુરાણહાયનો;
નવવસ્સે નવા મેત્તા,
ભાવિતબ્બા હિતેસિના.

૧૯. સન્તાપયન્તિ કમયાપ્યભુજં ન રોગા,
દુમ્મન્તિનં કમુપયન્તિ ન નીતિદોસા;
કં સી ન માનયતિ કં ન ચ હન્તિ મચ્ચુ,
કં થીકતા ન વિસયા પરિપીળયન્તિ.
(વસન્તતિલકાગાથા.)

૨૦. (ક) બ્યામમત્તેન દણ્ડેન,
યોલુમ્બ્ય ઉદકં મિને;
અગમ્ભીરં ગમ્ભીરંવા,
અગાધે મઞ્ઞિ ગમ્ભીરં.

(ખ)

તથા મન્દો સઞ્ઞાણેન,
અગાધે મઞ્ઞિ પણ્ડિતં;
સમાસમં ન જાનાતિ,
બહ્વપ્પં તિક્ખમન્દતં.

૨૧. દુટ્ઠકમ્મે સઙ્ગમન્તિ,
છેકકમ્મે ચ નો ઇધ;
મચ્ચું વહન્તિ સીસેન,
તે મુળ્હા મુળ્હસઙ્ગમા.

૨૨. દુવિધો સઙ્ગમો લોકે,
ઉજુકો કુટિલો ભવે;
ઉજુકોવ પસંસેય્યો,
નોહ્યઞ્ઞો સાજસઙ્ગમો.

તે ઇમિના ઉપાયેન સમગ્ગા સમ્મોદમાના મહા ભિત્તિપિટ્ઠિકાય વસન્તિ. (મહોસધજાતક અટ્ઠકથા)

૨૩. યૂથિકા પુપ્ફતે નોહિ,
સિઞ્ચિતાપિ પુનપ્પુનં;
પુપ્ફતે સમ્પત્તે કાલે,

એવં ધારેથ વીરિયં.

૨૪. ધનુચ્ચયો ધનક્ખેપો,
દુવિધા હિ ધનાકતિ;
ધનુચ્ચયે નયો અત્થિ,
ધનક્ખેપમ્હિ નો ઇધ.

૨૫. અમાતા પિતરસં વડ્ઢં,
જૂતકારઞ્ચ ચઞ્ચલં;
નાલપેય્ય વિસેસઞ્ઞૂ,
યદિચ્છે સિદ્ધિ મત્તનો.

હલિદ્દિરાગં કપિચિત્તં,
પુરિસં રાગવિરાગિનં;
એદિસં તાત માસેવિ,
નિમ્મનુસ્સંપિ ચે સિયા.

૨૬. ગુણા ગુણઞ્ઞૂસુ ગુણા ભવન્તિ,
તે નિગ્ગુણં પત્વા ભવન્તિ દોસા;
આસાદ્યતોયા પભવન્તિ નજ્જો,
સમુદ્દમાસજ્જ ભવન્ત્યપેય્યા.

(ઉપજાતિગાથા)

૨૭. સિલારૂપં નિમ્મિનન્તિ,
કોટ્ટેત્વાન પુનપ્પુનં;
કોટ્ટકોવ તથા બાલા,
સાધું ઓવજ્જ નિમ્મિતા.

ચાણક્યનીતિલા ગાથા

લાલને બહવો દોસા,
તાળને બહવો ગુણા;
તસ્મા પુત્તઞ્ચ સિસ્સઞ્ચ,
તાળયે ન ચ લાલયે.

૨૮. અતીતસ્સ હિ મિત્તસ્સ,
યો ચે દોસં પકાસયે;
સો હવે પચ્ચુપ્પન્નસ્સ,
દોસં ભાસેતિ આયતિ.

૨૯. લતાવિય સેવકા તે,
યે નિસ્સયં પલમ્બરે;
નિસ્સયસ્સ વિનાસેન,
ભૂમ્યં સેન્તિ અનાથકા.

૩૦. દોસસિઙ્ગેહિ વિજ્ઝન્તો,
માનખૂરેહિ અક્કમં;
ભયં કરોતિ લોકમ્હિ,
ગોવ બાલો વિહિંસકો.

૩૧. આદો ઉપરિ લોકોયં,
ઉજુલેખાય તિટ્ઠતિ;
મુસાવાતેહિ તંલોકં,
નિપાતેસિ અનજ્જવં.

૩૨. સુઘટં કુમ્ભકારેન,
નારહો પરિભુઞ્જિતું;
તથૂપમાય વેક્ખેય્ય,
સકમ્મપરકમ્મનિ.

૩૩. અનન્તરંસી સૂરોપિ,
નસક્કોતિ ઘનં તમં;
વિજ્ઝિતું રંસિયા લોકે,
તથા મદનમોહિતા;
નસક્કોન્તિ મદં ભેત્વા,

પઞ્આભાય પભાસિતું.

૩૪. ખેદવેરં દલિદ્દમ્હિ,
ભોગિમ્હિ રોગુપદ્દવં;
દેસ્સવેરઞ્ચ આણિમ્હિ,
પસ્સે લોકસ્સ વેરિતં.

૩૫. સંલદ્ધેન સુભોગેન,
જીવં સુદ્ધં કરે નિજં;
સેટ્ઠો સો તેન જીવેન,
જેગુચ્છો મલજીવિકો.

૩૬. વજિર પુપ્ફરાગાનં,
વિસેસં યો નબુજ્ઝતિ;
કથઞ્હિ સો વિક્કીણેય્ય,
કીણેય્ય વા યથાતથં.

૩૭. કિપ્પીલિ કોપિ ચિન્તેત્વા,
પબ્બતં ભેત્તુ મુસ્સહં;
અબલા તનુમજ્ઝત્તા,
ચિન્તા હસ્યાવ સા મુધા.

૩૮. જાતમત્તં ન યો સત્તું,
રોગઞ્ચૂપસમં નયે;
મહાબલોપિ તેનેવ,
વુદ્ધિંપત્વા સ હઞ્અતે.

૩૯. સજીવમંસભક્ખેહિ ,
સદાઠીહિ મુખેહિ ભો;
બિળારબ્યગ્ઘસીહાનં ,
નિહીનાનિ અનેકધા;
તિક્ખાનિ ખરવાદાનિ,
મનુસ્સાનં મુખાનિ વે.

૪૦. વિલુપ્પન્તા વિધાવન્તિ,
સજીવવુત્તિકમ્મુના;
જના તેન વિહઞ્અન્તિ,
ચરન્તિ ધમ્મવેમુખા.

૪૧. સુલભં લોકિયં લોકે,
સાસનીયંવ દુલ્લભં;
દુલ્લભં તં વમઞ્અન્તો,
એસો બાલતમો ભવે.

૪૨. યો પતિત્થ અગ્યાવાટં,
મોહા તં ઉપકારિતું;
અઞ્ઞોરોહિ તદા વાટં,
દુતીયો મુળ્હમુળ્હકો.

૪૩. બ્યગ્ઘો આવુધવિદ્ધો હિ,
અકા દુક્ખાનિ નિન્નદં;
તથેવ સાધુસત્થેન,
વિદ્ધો બાલો પકુપ્પિતો.

૪૪. પિવન્તિ લોહિતં ડંસા,
અન્તો તુણ્ડેન મક્ખિકા;
બહિદ્ધા પરિવારેન્તિ,
જનો તેન ડંસાયયે.

૪૫. અધનસ્સ ખણો અપ્પો,
સદ્ધમ્મો અપ્પકાલિનો;
અપ્પકો તેન યુઞ્જેય્યું,
ખણં બહું લભેતવે.